

GRUPS DE PARES I MARES A L'ESCOLA SECUNDÀRIA

Glòria Mateu i Vives. Psicoterapeuta hospital de Sant Pere Claver CSMA (Montjuïc)

Dolors Galbany. Psicòloga Ajuntament d'Alella i Psicoterapeuta

RESUMEN

La família és una organització petita que, com d'altres organitzacions té com a tasca primària la supervivència de la família mateixa a través de la promoció i del desenvolupament dels seus membres passant per diversos estadis transicionals de la vida. Com qualsevol altra organització incideix en el món extern i en rep la seva influència.

Les famílies influencien a la societat no només a través dels enllaços i afinitats sinó també degut al seu comportament disruptiu.

Com a psicopedagogues de l'IES Alella mantenim sovint entrevistes amb pares d'alumnes adolescents i venim observant que apareixen motius de preocupació recurrents que provoquen malestar en l'àmbit familiar i en cadascun dels seus membres.

Aquests motius de preocupació poden ser immaduresa per part dels fills, desorganització, enfrontaments, desordre i fragilitat davant les situacions de risc.

Veient que aquestes consultes eren prou freqüents pensàrem en la possibilitat d'organitzar i oferir unes sessions de grup de pares i mares per a pensar conjuntament en aquestes situacions quotidianes.

Ens plantejàrem la necessitat de ser dues conductores les que portéssim els grups i la nostra experiència professional ens va animar a engegar-ho.

1. INTRODUCCIÓ

L'assessorament a pares des de dins de les escoles és un treball poc freqüent i que poques vegades queda resolt en les entrevistes periòdiques que pares i professors tenen al llarg del curs acadèmic.

El coneixement de la psicologia clínica dinàmica a l'escola permet oferir uns recursos que poden donar als educadors, pares i professionals d'Ensenyament eines que els permetin entendre més la quotidianitat dels aspectes relacionals entre els adolescents i nosaltres els adults.

Experiències com la del Centre Anna Freud de Londres (Maresfield gardens) "Parent Toddler groups" i "Family support service", el "Taking the clinic to school" (Emilia Dowling), o les supervisions per a educadors i educadores a la Fundació Vidal i Barraquer (Barcelona) són una mostra del treball que es va fent per cercar vies d'intersecció entre aprenentatge i desenvolupament emocional i personal.

Nosaltres com a psicopedagogues fa uns anys que treballem en una relació directa amb grups de pares de manera que ens permet, conjuntament, entendre els processos grupals i individuals de la nostra relació en contacte emocional i quotidià amb l'adolescent.

2 PROCEDIMENT

El nostre IES està situat en una zona del Maresme amb predominància de famílies de classe mitja on hi conviuen nens que provenen de tres Centre d'Educació Primària de diferents poblacions i una petita mostra de població d'immigrants (0,5%), aproximadament uns cinc-cents alumnes i un equip de 50 professors.

Creiem que és important tenir en compte que el nostre alumnat prové de la configuració d'altres grups previs marcats per la seva pròpia història i identitat.

2.1- Selecció dels participants

A les reunions de principi de curs informem als pares de la possibilitat de participar en aquests grups. La reacció dels pares és de molt bona acollida.

A més a més a fi i efecte de fer-ho saber a tots els pares, els tutors se n'encarreguen de fer-los arribar una nota informativa a aquells que no han pogut assistir-hi.

Veiem que l'entusiasme inicial aviat es tenyeix pels temors que implica el treball en grup i moltes vegades aquests propis temors han frenat el compromís de participació al que els pares candidats s'havien compromès.

Així per exemple en el primer grup que iniciàrem, malgrat haver seleccionat sis pares, a l'hora de començar hi hagueren quatre baixes. En aquests casos ens hem plantejat la conveniència o no de dur-los a terme, és a dir engegar un grup amb només dues mares participants i dues conductores. S'ha estudiat cada cas concret

i s'ha posat en mans del grup la decisió de continuar treballant o no. Les causes que els pares i les mares atribuïen a aquestes baixes eren generalment externes com ara les dificultats horàries i laborals. També però hem intuït causes internes que tenen més a veure amb els temors i l'angoixa de que en el grup es podrien desvetllar aspectes personals d'un mateix, o bé que la necessitat d'ajut psicològic i assessorament era tant gran que la participació en aquests grups no seria suficient. Compartir en grup és viscut com més arriscat que l'atenció individualitzada.

S'ofereix sempre una entrevista prèvia als que volen participar en aquests grups per a valorar-ne els motius de demanda, la urgència d'ésser atès i la idoneïtat de participar-hi. Quan valorem que uns pares no poden formar part d'un grup concret se'ls ofereix la possibilitat de formar part del següent grup. Si es tracta de famílies molt desestructurades als que els cal un abordatge familiar terapèutic se'ls adreça a serveis especialitzats i externs al centre.

2.2- Marc de treball (Setting del grup: límits, condicions del grup i compromisos)

Confidencialitat: Al llarg de les entrevistes personals es demana als participants la necessitat i el compromís de garantir la Confidencialitat, cosa que moltes vegades és difícil de preservar dins del marc escolar.

Aquesta confidencialitat implica també que nosaltres no intervinem ni mediatitzarem fora del grup situacions conflictives.

Espai: Despatx reservat a rebre pares i mares amb les cadires col·locades en cercle de manera que tots els participants poden tenir un contacte visual.

Dia: Un cop per setmana, una hora per sessió durant deu sessions.

Consigna de treball: Exposar lliurement i explorar conjuntament situacions quotidianes pares-adolescents que es donen dins de la família.

2.3- Dissociació dins del Centre

Aquesta proposta d'intervenció suposa una novetat en el nostre Centre i com a tot canvi en la Institució provoca una sèrie de resistències, tant en l'equip de professors, com en els mateixos pares o en els alumnes, fills dels pares participants.

Posem per exemple l'oblit en el calendari de les sessions per part dels pares, l'oblit per part de direcció en preservar aquest espai en l'horari establert prèviament, l'oblit dels tutors en anar recordant als pares la possibilitat de participar en aquests grups i el temor de l'alumne de que si els pares participen es posin al descobert algunes de les seves situacions personals.

2.3.1- Equip de professors i grup de pares i mares d'adolescents

Com hem dit abans qualsevol innovació suposa resistència al canvi dins de la institució. L'actitud manifesta dels professors

fou de bona acollida a aquesta proposta de treball i entesa com a necessària per a molts pares, però a l'hora de la veritat eren molt pocs els pares derivats pels propis tutors.

En algun cas els tutors no entenien la participació d'alguna mare en el grup dient "Aquesta mare s'hi ha apuntat? però si ho necessito més jo que ella!" i que moltes vegades això és veritat i ens fa reflexionar sobre la necessitat de supervisió del professors en la seva pràctica quotidiana com a docent.

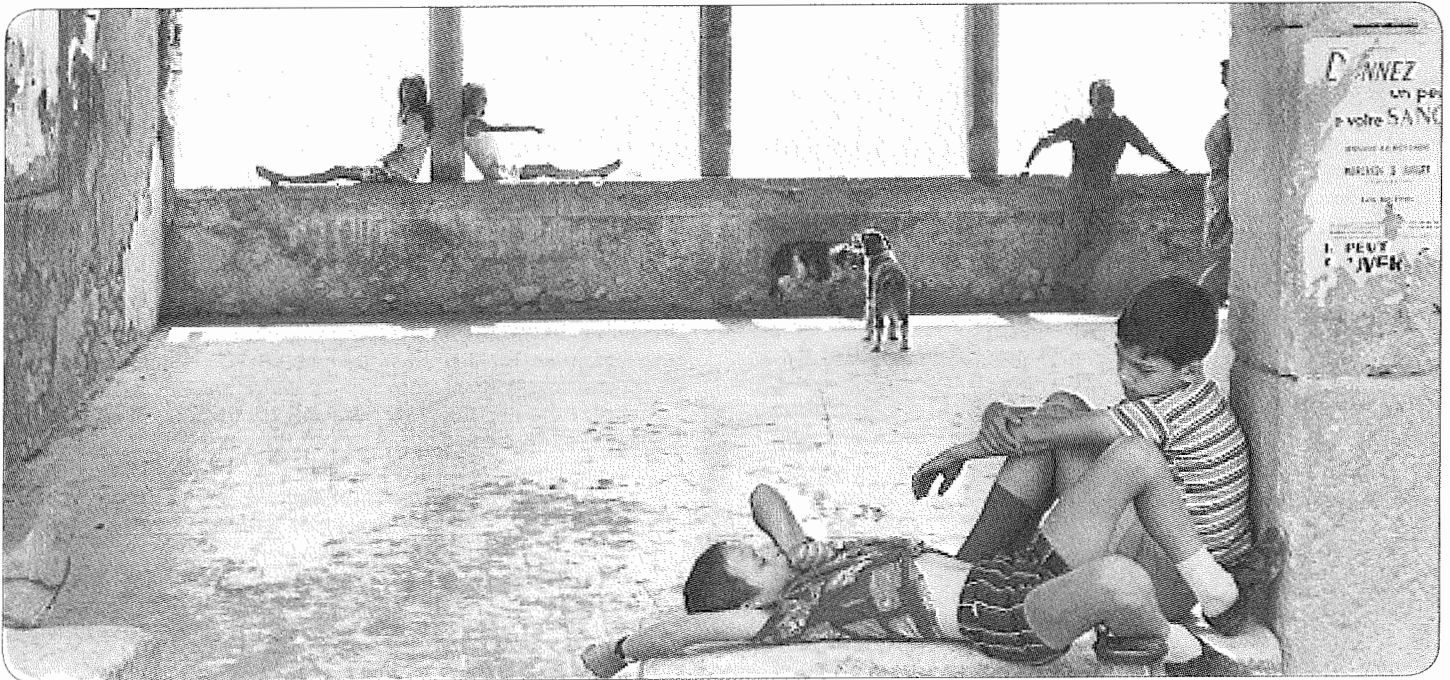
Creiem que una resistència per part dels tutors a indicar aquest grup és el mateix temor de que es qüestionï el seu paper com a docents dins de les sessions i la mateixa confidencialitat establerta amb els pares, en el Setting inicial, no ajuda a esvaïr aquesta fantasia.

Ens adonem però que el manteniment d'aquesta Confidencialitat és educativa pels pares, professors i adolescents ja que preserva i respecta l'espai i la privacitat de cadascú.

deu sessions demanà la nostra intervenció directe per aconseguir aturar un cas de tirania, pressió psicològica (bulling en termes anglosaxons), que un noi estava exercint en la seva filla cosa que li provocava malestar i fins i tot somatitzacions.

Hem de dir, que en aquest darrer cas vàrem haver d'intervenir i sortir-nos del setting, pel que fa a confidencialitat, perquè dins del grup es decidí que nosaltres com a psicòlogues parléssim directament amb el tutor, en aquell moment un substituït, per assegurar-nos de que es prenen les mesures oportunes per acabar amb aquesta situació. Volem destacar que de totes maneres vàrem fer patent al grup que era prou curiós que aquesta demanda sorgís justament en la darrera sessió i també els ho interpretàrem com que probablement era un senyal o queixa de que 10 sessions no eren suficients per a resoldre tots els conflictes presents en la seva relació quotidiana amb el fill adolescent.

2.4- L'experiència en sí mateixa

2.3.2- Departament d'Atenció a la Diversitat i grup de pares i mares d'adolescents

Com a membres del Departament d'Atenció a la Diversitat (DAD) vàrem fer extensible l'oferta dels grups als pares i mares que tenen nens que són atesos dins del DAD. Pensem que aquests pares se'n poden beneficiar però fins ara no hi ha hagut cap demanda i creiem que és degut a que algunes vegades la desestructuració familiar és molt greu o bé la mateixa problemàtica dels alumnes requereix un altre tipus d'abordatge.

També ens hem adonat que aquests pares es senten més perseguits per la Institució i pels Professors i per tant defugen d'aquest recurs.

2.3.3- Comitè de disciplina i grup de pares

Un dels usos inconscients dels participants pel que fa a aquests grups seria el de protegir, mediar o evitar algunes actuacions de la institució educativa en referència al fill. Així per exemple un noi

amb problemàtica caracterial, amb greus problemes d'adaptació a l'Institut, estava molt a punt d'ésser expulsat per acumulació de faltes i la mare s'apuntà als grups amb la fantasia inicial d'evitar l'expulsió amb la seva col·laboració. O, per posar un altra exemple, una promoció de 4t d'ESO no trobava professors acompanyants pel viatge de fi de curs degut a les característiques del grup i una mare participant afectada treia sovint el tema en les sessions per veure si nosaltres com a grup hi podíem incidir i solucionar aquest problema.

Un tercer exemple seria el d'una mare que en la darrera de les

2.4.1- La fragilitat i supervivència d'alguns grups

Tot i que la composició de cada grup ha estat curiosament pensada a vegades ens hem trobat en dificultats, com ja hem dit abans, perquè alguns grups tiessin endavant.

2.4.2- Evolució d'algunes mares dins dels grups

Per fer la valoració de l'evolució d'algunes mares dins del grup cal primer tenir en compte les característiques personals de cadascun dels seus integrants.

Pensem per exemple en un grup concret en el que hi havia dues mares de característiques totalment oposades. Una era d'aspecte jove, atractiva i molt extravertida mentre que l'altra era molt rígida i amb un funcionament molt obsessiu, vestia de dol. Els motius per a participar en el grup, per la primera mare, era el poder entendre el seu fill i el seu caràcter tan explosiu (igual que el seu) i el de la segona mare era perquè patia pel seu fill de 13 anys, molt inhibit i amb dificultats de relació.

Ens aquests dos casos els fills eren igual que les mares i així ho anaren entenent elles mateixes al final de l'experiència. Una de les mares, la més extravertida, admirava les qualitats de l'altra mare donat que entenia que així li permetia controlar al seu fill i a tota la família. La segona mare més normativa, amb un funcionament més obsessiu i més inhibida, al final de l'experiència li va manifestar a l'altra mare que li agradava parlar amb gent que, com ella, es podia expressar tant espontàniament i des dels propis sentiments.

Una mare, a les primeres sessions manifestava que potser elles no eren les més indicades per a participar en aquests grups donat que els seus fills no presentaven problemes massa greus i que elles mateixes havien tingut molt bona infantesa. En les darreres sessions es va fer patent que aquestes infanteses havien estat marcades per separacions precoces (mort de la mare als 17 anys, mort del pare quan era una nena); O bé el record de l'adolescència no conflictiva d'una mare va ser a la fi reconeguda com a manca d'adolescència. Una d'elles recordava una infantesa marcada per molts límits, pares estrictes, internat; mentre que una altra es planyia de no haver tingut prou límits. L'evolució d'aquesta darrera mare va ser considerada com a molt positiva perquè al final de l'experiència s'havia produït un canvi de relació entre ella i la seva filla adolescent, de més apropament ja que fins aleshores la nena es negava a parlar amb la mare.

Una altra mare es queixava de que els professors consideraven que el seu fill, de 15 anys, era molt infantil. Durant l'evolució d'aquest grup, la mare s'adonà que era a ella a la qui li costava acceptar que el fill creixés i s'independitzés, tot i que el noi anava donant mostres de maduresa i responsabilitat.

Una de les mares va poder constatar que el seu fill era igual que ella en quant a maneres de fer i actuacions. Amb això li feia por tot el que el seu fill pogués fer justament perquè en els grups reactualitzava tots els seus aspectes personals, de la seva pròpia adolescència, els qual en les sessions havia reviscut amb dolor.

viv2.4.3- Aspectes transferencials i contratransferencials dintre del grup i entre les co-conductores (sentiments desenvolupats dins les sessions)

Al llarg de la nostra experiència amb grups, tot i que aquests, no siguin terapèutics, es donen un corrent de fenòmens relacionals com són la regressió, la transferència i la contratransferència. Els aspectes de regressió els assenyalàvem i conteníem però no n'afavoríem la seva aparició perquè el setting preestablert no ho permetia.

En quan a transferència hi havia moltes situacions en les que es transmetien aspectes emocionals amb desactivitat. Nosaltres com a receptores, transferencialment enteníem i donàvem comprensió o insight a allò que la mare no havia mentalitzat o entès.

Així per exemple, la mare d'un noi molt inhibid socialment ens informava de com el seu fill s'asseia hores davant d'una gàbia per a observar un ocell. En la transferència vàiem que la seva participació en el grup era justament la d'observar-nos més que participar-hi activament.

En un altre grup una de nosaltres acabava les sessions totalment irritada i esgotada per les intervencions i actitud d'una de les mares participants. En la contratransferència ens adonàrem de la contraidentificació de la conductora amb la mare i sobretot amb el fill. Aquesta contratransferència era apercebuda com a eina de control i s'entenia com a dificultat o trava perquè el grup creixés i progressés.

En una altra situació ens adonàrem que una mare que parlava molt, sense afecte, ni contingut, ens semblava que era per la

mateixa por a escoltar-se.

Un altre aspecte contratransferencial que observàvem, fou la seducció que exercia una de les mares en una de les conductores i que justament era la reproducció de les situacions quotidianes que el seu fill adolescent, amb risc d'expulsió, vivia a l'Institut, cosa que feia difícil que se li poguessin posar límits. Curiosament aquesta mare que projectava aquest aspecte seductor en la conductora, projectava rebuig entre el professorat de l'Institut. En alguns casos podíem percebre la projecció d'aspectes envejosos.

2.4.4- Preparant-se per l'acabament

Podríem dir que en la primera fase els grups demanen consells i instruccions per a millorar el seu paper com a pares.

En una segona fase observem que hi ha més capacitat per a pensar conjuntament, en l'"aquí" i l'"ara" de manera que els grups s'organitzen més com a grup de treball que com a grups de supòsit bàsic (esperant que algú o alguna cosa es faci o passi). Bion (1961, traducció 1980)

La darrera fase, coincidint en la preparació per l'acabament observem que hi ha una idea grupal, en alguns moments de supòsit bàsic, de que hi haurà temps suficient, és a dir que les sessions no s'acabaran mai. Quan aquesta fantasia s'esvaeix i es va parlant del final de les sessions apareixen unes urgències per a parlar d'allò que el grup es dol de no haver pogut parlar.

Ja en les dues darreres sessions aproximadament, sorgeixen aspectes molt personals i més dolorosos.

2.5- Conclusions d'aquesta experiència grupal

Donat que els participants són pares d'adolescents els temes que emergeixen en les deu sessions tenen a veure amb les pròpies vivències del moment com ara la sexualitat, les addiccions a l'alcohol, drogues, internet, l'assertivitat al grup, els conflictes de relació amb pares, educadors i companys.

Aquests temes tot i ser recurrents són viscuts de forma molt diferent segons les vivències personals dels pares participants en relació a la seva pròpia adolescència.

La valoració dels pares d'aquests grups és viscuda com a positiva i reconeguda com a una treball grupal d'experiència personal. També es valora molt positivament que en algun grup hi hagin participat pares i mares d'altres centres no públics de la nostra zona donat que permet un intercanvi d'experiències molt ric.

Una de les demandes implícites dels participants sovint és de que els grups es converteixin en terapèutics i nosaltres com a conductores recordem la consigna de treball tenint clar que en aquests grups s'ha d'evitar desvetllar aspectes personals que en aquest setting no podrien ésser tractats.

2.6- Propostes per a una recerca futura

Les dades recollides d'aquestes experiències grupals ens permeten formar les bases per a l'elaboració d'un disseny, basat en grounded theory (Strauss), que inclogui un qüestionari al principi i final de l'experiència i el possible enregistrament de les sessions, amb el consentiment dels participants a fi i efecte d'aconseguir dades més objectives sobre l'evolució dels resultats obtinguts d'aquests grups en termes d'insight i autoconeixement.

Referències bibliogràfiques

- BION, W.R. (1980): *Experiències en Grupos. Grupos e Instituciones*. Barcelona: Ed. Paidós.
- DOWLING, E. (1985): "Taking the clinic to school" *A consultative service for parents, children and teachers. A The Family & The school. A Joint Systems Approach to Problems with Children*. London, New York: Routledge.
- STRAUSS, A.; CORBIN, J. (1988). *Basics of qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. London: Sage Publications, Thousand Oaks.

Correspondència amb les autores:

Glòria Mateu i Vives, E-mail: gmateu@fhspereclaver.org.
Dolors Galbany, Ajuntament d'Alella.